

BULLETIN

2021/2022

MÁME VYBRÁNO

Financování památek v krajích

PAMÁTKY A MÉDIA

SPORY O MINULOST NÁS VZRUŠUJÍ, ŘÍKÁ PETR VIZINA

NEZNÁMÝ TROJLÍSTEK ZÁMECKÝCH PŘÍBĚHŮ

Canva / Getty Images

ÚVODEM

Letošní ročník projektu MÁME VYBRÁNO je rekordní hned v několika směrech. Předně: slavíme 10 let. Je za námi 10 ročníků konferencí a 10 let soutěží, které prezentují veřejné sbírky. V soutěži se letos ocitlo 305 projektů, tedy nejvíce za celou historii. A v nich se objevilo dosud nejvíce korespondenčních hlasů – těch, které lidé nasbírali přímo v terénu, ve svých obcích a ulicích, aby podpořili sbírku svého srdce. Události posledního roku ale ukazují, že důvody k radosti lze hledat každý den ve zdánlivých maličkostech: nejen když se něco dobrého povede, ale také, když se to dobré nepokazí.

Aktuální bulletin MÁME VYBRÁNO je plný dobrých příběhů: v první části se odkazuje ke konferenci s názvem Památky a média, uprostřed rekapituluje soutěž veřejných sbírek a přidává pár cenných rad, aby nakonec představil obdivuhodné regionální projekty, o kterých je dobré vědět, protože dobrých zpráv není nikdy dost.

Přeji příjemné chvíle při čtení nového bulletinu, průvodce po světě financování památek.

Jan Štifter

KRÁTKÉ ZPRÁVY

DOBROVOLNICTVÍ FIREM

Portál filantrop.cz vytváří databázi filantropických příležitostí a zároveň pomáhá tyto akce organizovat. Firmy si v rámci netradičních teambuildingů mohou podle svých možností vybrat, kterou organizaci nebo projekt chtějí podpořit. Dobrovolníci v tomto případě tedy nejsou jednotlivci, ale celé týmy. Zdokonalí si dovednosti v týmové spolupráci a zároveň smysluplnou

MarindaB

fyzickou prací pomohou neziskovým nebo příspěvkovým organizacím v realizaci projektu, který nejsou schopny uskutečnit vlastními silami a zdroji.
www.filantrop.cz

HORNICKÉ PAMÁTKY

Nadace LANDEK Ostrava pravidelně podporuje projekty zaměřené na záchranu hornických kulturních památek a lokalit, které souvisí s těžbou či s ní byly v minulosti spojeny. Pomáhá zachovat a udržovat staré hornické tradice a zvyky. Zároveň si

klade za cíl seznamovat širokou veřejnost s historií, vývojem a současností tohoto oboru. Výzvu vyhlašuje nadace pravidelně ve dvou kolech, zájemci mohou své projekty přihlásit do výběrového řízení každoročně v jarních měsících a na podzim.
www.nadace-landek.cz

DOBRO-DRUZI POMÁHAJÍ

Nadace VIA v programu Dobro-druzi podporuje týmy dětí a mladých lidí ve věku do 26 let, které se rozhodnou pod vedením dospělého patrona vybírat finanční prostředky pro dobrou věc prostřednictvím be-

nefičních akcí. Cílem je probouzet zájem o pomoc druhým. Může jít o školní třídu, skupinu kamarádů, taneční kroužek či děti z volnočasového kroužku. Například v podbořanských Hlubanech tým Dobrodruhů vybral peníze na záchranu kapličky, která slouží k setkávání místním lidem.
www.nadacevia.cz

12,7 MILIARD Z IROP

V období 2014–2020 bylo v Česku z Integrovaného regionálního operačního programu financováno 290 projektů obnovy památek, muzeí a knihoven v hodnotě 12,7 miliard korun. Program podporuje revitalizaci národních kulturních památek, UNESCO památek a ucha-zečů o zařazení do obou zmíněných kategorií. Na období 2021–2027 je připraveno dalších osm miliard na revitalizaci památek, odbornou infrastrukturu a vybavení muzeí a knihoven. Nově se zaměří také na

Miroslav Kozeluh

veřejnou infrastrukturu udržitelného cestovního ruchu.
www.irop.mmr.cz

PETR HUDIČÁK HOVOŘIL O UNIKÁTNÍ FOTOBANCE, KTEROU DNES UCHOVÁVÁ MUSEUM FOTOATELIÉR SEIDEL.

KONFERENCE

Památky a média

Skleník dobrých nápadů, laboratoř postřehů, rady a tipy v přednáškách a panelech, to byla konference MÁME VYBRÁNO, tentokrát s tématem Památky a média. Představili se na ní profesionálové z řady oborů, společně opět obsadili domini-kánský klášter v centru Prahy.

„Památky podobně jako celá kultura nejsou tím, co si editoři myslí, že by mělo být na prvních místech. Jenom se zamyslete nad tím, kdy jste v hlavních zprávách slyšeli nějakou informaci o kultuře, o významné premiéře, o nové knize, o něčem, co rozvíjí náš kulturní život, naše duchovní bohatství. Myslím, že budete poměrně marně pátrat,“ řekl televizní a rozhlasový moderátor Václav Žmolík. Mírný pesimismus jeho slov ale přebila atmosféra celé akce: konference MÁME VYBRÁNO je už tradičně plná milých setkání a cenných rad, které mají pomoci financování památek v krajích.

U řečnického pultu se tentokrát vystřídali například Judita Matyášová, Petr Hudičák nebo Kateřina Pešatová. Mají příběhy z praxe – Judita Matyášová jako novinářka vládne sbírkou ukázkových nepodařených tiskových zpráv, které nemají šanci oslovit redakci, Petr Hudičák zase fotobankou ze zmizelého světa jihočeského pohraničí a Kateřina Pešatová jedinečnou zkušeností, protože stála nejen při obnově Památníku Tomáše Bati, ale také při vzniku dokudramatu, které celou událost zaznamenávalo. Na jejich přednášky navázali Blanka Kučerová a Martin Hrdlička – první zpřístupňuje památky svými omalovánkami, druhý virtuálně.

Panelové diskuze daly prostor pro dotazy. Točily se především kolem jednoho tématu: Jak zaujmout média? Radili jak novináři, tak zástupci neziskového sektoru nebo lidé z praxe. Jaká panovala atmosféra, prozradí následující fotogalerie. ■

PANELOVÁ DISKUZE PATŘILA TAKÉ REDAKCI PROPAMÁTKY.

TEXT JAN ŠTIFTER
FOTO LENKA LAŇKOVÁ

„SPORY O MINULOST, SPORY O PAMÁTKY NÁS VZRUŠUJÍ,“ ŘÍKÁ V ROZHOVORU PETR VIZINA.

ROZHOVOR S PETREM VIZINOU

Spory o minulost a památky nás vzrušují

Naslouchá lidem, kteří mají co říct, zpovídá je a zaznamenává jejich příběhy. Petr Vizina, novinář, teolog, hudebník, současně nepřeceňuje sílu sdělovacích prostředků. „Budovu Transgasu nezachránilo ani to, jak se v médiích snažil rozpohybovat záchranu Transgasu skvělý historik architektury Rostislav Švácha,“ říká.

TEXT ALENA VOLFOVÁ
FOTO HYNĚK GLOS A ARCHIV

V říjnu má vyjít vaše zatím poslední publikace *Znamení neznámého, příběhy devíti lidí různých profesí. Podle čeho jste je vybíral?* Společně se spisovatelem Janem Němcem, autorem románu *Dějiny světa* o fotografu a mystikovi Františku Drtikolovi, a také autorem knihy *Možnosti milostného románu*, jsme sbírali příběhy vnitřní proměny. Muzikantka, kněz, malíř, překladatelka, básník, ekolog, filozofka, opat zenového kláštera a řádová sestra, ti všichni zde hovoří o tom, o čem se nejprve musí dlouho mlčet – a to může být trauma i tajemství, skutečnost před slovy i ta za nimi.

Jak se vám podařilo dostat se k lidem tak blízko, že se vám otevřeli? Když už si vybereme člověka, kterému stojí zato naslouchat, snažíme se poslouchat opravdu pečlivě. Ale není to tak, že jsme vedli uctivé rozhovory s lidmi, kterých si vážíme. To by bylo málo. Přitom jsme opravdu vybrali devět lidí, kterých si vážíme, a tón našich rozhovorů je uctivý. Šlo nám

o to zprostředkovat zkušenost, kterou těch devět lidí prožilo, můžeme jí říkat spirituální, ačkoliv to slovo vlastně moc nepoužíváme. A když se lidé ptáte na to, co je pohání a proměňuje, proč by měli být uzavřeni? Samozřejmě, nešlo nám o zpověď, jak se v bulváru říká rochnění v intimních známých lidí. Konečně, jsme se zpovídáními na stejné lodi. Jejich příběhy teď možná proměňují nás dva s Janem Němcem.

Jak?

Jak nás proměňují, to uvidíme. Navrhují „k lepšímu“.

Výtvarné umělce narozené před rokem 1945 jste představil v knize *Stará garda i proto, že odcházejí často pozapomenutí. Bylo důvodem i to, že mají nebo měli málo prostoru v médiích?* Knihu jsem napsal na popud vynikajícího fotografa Hynka Glose, který umělkyně a umělce narozené před rokem 1945 portrétoval většinou v jejich ateliérech, tedy uprostřed díla, které je proslavilo. Tak různorodí umělci jako Jan Švankmajer, Květa Pacovská, Věra Nováková nebo Jiří Šalamoun tvořili v úžasném i otřesném 20. století, zanechali za sebou stopu. Vyrůstali jsme s knihami, které ilustrovali, jejich umění je svědectvím. Chtěli jsme ho znovu nechat promluvit, podívat se těm lidem do tváří.

Domníváte se, že v médiích mají dostatek prostoru památky? Nejsou také některé pozapomenuté? Slovem památka se dotýkáme citlivého tématu: co je pamětihodné pro mě, vů-

BUDOVU TRANSGASU NEZACHRÁNILA ANI MEDIALIZACE.

bec nemusí být zapamatováníhodné pro vás. Jde o politické téma, my dva spolu musíme vyjednat, co a jak si chceme pamatovat, což neplatí jen pro nás dva, ale pro celou společnost, která se pak rozhodne, jestli a v jaké podobě chce například historické stavby uchovat. Skvělé je, když výsledkem není skanzen, ale živé místo, třeba když se v zachráněných synagogách znovu konají bohoslužby, přednášky nebo koncerty.

Neuvažoval jste někdy o tom, že byste shromáždil a knižně vydal například příběhy památek?

Ne, protože to skvěle dělá například architektka Anna Beata Hábllová ve svých básních a promluvách anebo třeba spisovatel Marek Toman ve vynikající knize o historii Černínské paláce, kde sídlí naše Ministerstvo zahraničí. Oba nechávají památky, tedy stavby, promluvit vlastním hlasem. Je to nezvyklé, ale skvělé!

A kdyby přece jen, které by to byly?

Určitě by to byl zbořený komplex Transgasu na Vinohradské třídě. Nebo příběh hotelového komplexu Thermal v Karlových Varech.

Máte zkušenosti z televize, rozhlasu, tištěných médií. Jak velké téma je pro novináře české kulturní dědictví?

Obecně vzato je zájem médií vždy nejsilnější, pokud se osud památky nějak týká současného života těch, kdo média vytvářejí a sledují. Jen si vezměte ty ostré a nesmířitelné debaty kolem repliky mariánského sloupu, který pro

Staroměstské náměstí v Praze vytvořil sochař Petr Váňa. Spory o minulost, spory o památky nás vzrušují.

Média umějí pomáhat, rozpohybovat věci.

Budovu Transgasu nezachránilo ani to, jak se v médiích snažil rozpohybovat záchranu Transgasu skvělý historik architektury Rostislav Švácha. Hotelový komplex Thermal bude obětí představ manažerské kultury o tom, co je pohodlné a vkusné. Média s tím nic nezmohou. Naopak, například některá nádraží z 19. století či z kraje 20., která neměla začlenit v nové době efektivitu, zisku a optimalizací nákladů, pomohli

PETR VIZINA

- ▶ novinář, teolog, hudebník
- ▶ vystudoval teologii, působí na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy
- ▶ sedm let vedl redakci kultury ve zpravodajství České televize
- ▶ pro Českou televizi připravoval pořad Musicblok, moderoval pořady Před půlnocí, U zavěšené knihy
- ▶ pracuje pro Aktuálně.cz, Český rozhlas Plus a Vltavu, Rádio Vatikán, diskuzní forum Meltingpot, nakladatelství Absynt nebo platformu dokumentárního filmu DAFilms

KNIHA PŘEDSTAVUJE VÝTVARNÉ UMĚLCE NAROZENÉ PŘED ROKEM 1945.

zachránit nadšenci a média se jejich kauzy ráda chytla.

Kultura jako taková utrpěla lockdownem. Měl jste abstrák? Chyběla vám kultura – společnost?

Neměl jsem abstrák, společnost přece nikam neodešla, jen se jinak začala projevovat. V současné debatě o očkování se o společnosti začínáme dozvídat, co jsme nejspíš ani netušili.

Měl jste více času na studia?

Měl jsem čas na několik pracovních výstupů v teologii, ale to není věc okolností a volby. I kdyby virus nepřišel, stejně bych se musel zavřít o samotě a psát. Nic zvláštního, činí tak každý, kdo se potřebuje soustředit a z dálky, nebo spíš už zblízka, na něj vyčítavě hledí termín odevzdání.

Řeklo by se – promiňte – že jste knihomol, vy jste ale i sportovní typ!

Sportovci mě mají za knihomola, pro intelektuály jsem spíš sportovec. Tak nevím, jaký jsem vlastně typ.

Při sportování určitě nabijíte baterie pro práci – kde jste právě slyšet a kde si můžeme přečíst vaše texty?

Pořádné sportování člověka naopak vybije, aby nebyl moc hlasitý a suverénní. Pracuji pro Aktuálně.cz, Český rozhlas Plus a Vltavu, Rádio Vatikán, diskuzní fórum Meltingpot, nakladatelství Absynt nebo platformu dokumentárního filmu DAFilms. V mojí novinářské práci jsou nositeli energie lidé, z kterých cítím smysl a naději, protože mají práci, kterou dělají skvěle. ■

ZÁMEK VE STVOLÍNkách BYL KDYSI LETNÍ REZIDENCÍ LITOMĚŘICKÝCH BISKUPŮ, TEĎ JE VE SPRÁVĚ OBCE.

ZÁMEK HORNÍ POLICE TVOŘÍ DVOUKŘÍDLÁ OBYTNÁ A SPRÁVNÍ BUDOVA A HOSPODÁŘSKÝ DVŮR.

HISTORIE

Neznámý trojlístek zámeckých příběhů

Téměř se o nich nepíše, stojí ve stínu turisticky atraktivnějších objektů. Zažily období slávy, postupného úpadku a teď vstávají z popela. Zámky Stvolínky, Horní Police a Horní Libchava na Českolipsku. Jsou financované z Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury.

STVOLÍNKY

Vrchol slávy zažil zámek ve Stvolínkách v době, kdy byl v majetku litoměřického biskupství a sloužil jako letní rezidence biskupů. Renesančně-barokní soubor vznikl po roce 1664. Právě z tohoto období se zachovaly fresky a štuková výzdoba. Zámeckou zahradu založili po vzoru francouzských zahrad z doby krále Ludvíka XIV. Kdo by chtěl vidět barokní sochy z té doby, najde je v klášterní zahradě, která je součástí českolipského muzea. V roce 1999 převzala zámek do vlastní správy obec. Jak se uvádí na jejích webových stránkách, do té doby byl zámek zatížen právem Biskupství litoměřického.

Krovy a střechou začala rekonstrukce v roce 2014, kdy se zámek zapojil do Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury. „Snaha památkové péče se soustředila především na obnovu havarijního stavu střešního pláště, obnovila se větší část exteriérových omítek a výplní otvorů arkád vnitřního nádvoří, v loňském roce začala výměna okenních výplní,“ vyjmenoval Petr Feige z Územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Liberci. Zámek se návštěvníkům otevře zatím jen několikrát do roka a zpřístupnění je obvykle spojené s kulturní akcí.

HORNÍ POLICE

Přístupný jen příležitostně, například při pořádání výstav, je i zámecký areál v Horní Polici, který také spravuje obec. Tvoří ho dvoukřídla obytná a správní

MAJITEL ZÁMKU HORNÍ LIBCHAVA ZVE NA EXPOZICI ZE SVÝCH CEST.

budova a hospodářský dvůr. K zámku, jehož výstavba začala na konci 17. století, původně přiléhala zahrada. Jak uvedl Petr Feige, pravděpodobně ve stejné době se začal stavět kostel Navštívení Panny Marie.

„Obě stavby byly dokončeny ve 20. letech 18. století, kdy panství spravovala vévodkyně Anna Marie Františka Toskánská. Za autory obou staveb se považují Giulio a Octavio Broggiové,“ přiblížil historii Petr Feige.

Zámek sloužil jako správní budova pro úřednictvo. V 19. století tam byl umístěn jezuitský seminář a po roce 1948 zámek užívalo zemědělské družstvo k hospodářským a administrativním účelům. V roce 1991 začal objekt spravovat Pozemkový fond České republiky. Po několika letech jednání se rozhodlo o bezúplatném převodu zámku na obec s platností od 1. června 1997.

Obec se od té doby snaží o revitalizaci historického objektu. Od roku 2017 je zámek součástí Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury. Dosud prošel opravami, jako

jsou odvětrání obvodových zdí v prvním nadzemním podlaží pomocí odvětrávacích kanálků, souvrství podlah včetně pochozích vrstev, cihelné topinkové dlažby, obnovila se i část interiérových omítek.

HORNÍ LIBCHAVA

Na rozdíl od zámků ve Stvolínkách a v Horní Polici je zámek v Horní Libchavě už částečně využitý. Jeho majitel tam zve návštěvníky na expozici ze svých cest a děti na kostýmované prohlídky, pořádají se tam koncerty, divadla či přednášky.

Zámek postavil údajně v roce 1574 Jindřich z Vartenberka. V roce 1623 koupil konfiskované panství Vilém Vratislav z Mitrovic, pozdější velkopřevor maltéžského řádu. Řádovou komendou (označení pro sídlo rytířského či křižovnického řádu) zůstala pak Libchava až do vzniku československého státu. „V první třetině 20. století, tedy za vlastnictví agrárního senátora Josefa Vraného, prošel objekt necitlivými úpravami. Na stavu se podepsalo také jeho další využívání, například jednotkami SS

nebo Československou lidovou armádou,“ řekl Petr Feige. Armáda tam měla sklad do roku 2003, pak se stal zámek majetkem obce Horní Libchava a v roce 2010 ho zakoupil dnešní vlastník Oldřich Kilián.

„Zámek byl nejen bez inventáře, ale také bez oken, se střechou, do které zatékalo, dřevomorkou v půdních trámech a podlahou pobitou linoleem. Všichni známi mu koupí zámku vymlouvali, ale zubožený zámek pana Kiliána přitahoval a natolik mu přirostl k srdci, že když první deštivý den, ještě před samotnou koupí, vystoupal na půdu a viděl, jak déšť ničí původní historické trámy, ihned přivezl kbelíky a začal vodu zachytávat a z půdy vylévat. Následovalo rozhodnutí zámek koupit a zachránit,“ uvádí se na www.pohadkovy-zamek.cz.

Jak dodal Petr Feige, majitel se snaží o velmi náročnou obnovu za spolupráce s památkovou péčí. Ta usiluje především o obnovu havarijního stavu střešního pláště a repasi okenních výplní. Z Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury je oprava zámku spolufinancována od roku 2017. ■

Jilina Hanušová

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE V OBCI KLUKY

Pavel Hrdlička

KOSTEL SV. MIKULÁŠE V OBCI ČISTÁ

HLASOVÁNÍ

V soutěži vyhrál kostel v Klukách

Oprava kostela sv. Jana Křtitele, rekonstrukce kostela sv. Václava a proměna ruiny bývalých jeslí, to jsou vítězové letošní soutěže veřejných sbírek MÁME VYBRÁNO. Cenu redakce PROPAMÁTKY získala obnova Boromejské zahrady, finančně nejúspěšnější sbírka se zrodila v Čisté u Litomyšle.

MÁME VYBRÁNO je značka pro příběhy se šťastným koncem. V soutěži veřejných sbírek se letos objevilo rekordních 305 akcí, míst a výjimečných počinů, na jejichž konci je Česko krásnější a hlavně země s historickou pamětí.

„V loňském roce jsme si vyzkoušeli dvoukolové hlasování, kdy z celkové-

ho počtu postoupilo 14 finalistů. Mezi ně také rozdělujeme částku 100 tisíc korun, která bude pro mnohé vítanou vzpruhou,“ říká ředitel Institutu pro památky a kulturu Aleš Kozák.

První dvě místa obsadila oprava kostelů, jeden se nachází v Klukách u Čáslavi ve Středočeském kraji, další pak ve východočeských Kozojedech. Stupně vítězů doplňuje proměna ruiny bývalých jeslí v Teplicích, kde vzniká bezpečné zázemí pro děti, mládež a rodiny. Do výsledků letos neobvyklou silou vstoupilo korespondenční hlasování. Do redakce Institutu pro památky a kulturu dorazilo celkem 5 628 hlasů.

Cenu redakce získala obnova Boromejské zahrady v Praze, finančně nejúspěšnější byla sbírka na pořízení a instalaci zvonů v kostele sv. Mikuláše v Čisté u Litomyšle. Čistá je unikátním místem už proto, že právě tam se odehrává také záchrana roubeného výměnku a polygonální stodoly, která u Ceny veřejnosti reprezentovala Pardubický kraj.

„Poselstvím soutěže MÁME VYBRÁNO je diskuze o rozličných přístupech k financování zachrany památek. Chceme ukázat na stovky jednotlivců, kteří ve volném čase bojují o záchranu českého kulturního dědictví. Pro pořadatele je často zadostiučiněním jejich práce, pokud sbírka postoupila do finále, a milým povzbuzením je finanční odměna, kterou pravidelně rozdělujeme,“ uzavírá Aleš Kozák. ■

TEXT JAN ŠTIFTER

Archiv Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského

BOROMEJSKÁ ZAHRADA V PRAZE

Cena veřejnosti 2021

1. STŘEDOČESKÝ KRAJ

Oprava kostela sv. Jana Křtitele v Klukách

Kostel sv. Jana Křtitele je v havarijním stavu, stanovil statický posudek. Nejříve je potřeba objekt stabilizovat, jelikož sakristie se začíná pomalu řídit k zemi, je podepřena kůly a ve špatném statickém stavu je také předstíh kostela.

2. KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Rekonstrukce kostela sv. Václava a zvonice v Kozojedech

Roubený kostel ze 17. století zasvěcený sv. Václavu, doplněný vzácnými dřevorezby z roku 1722, vyžaduje generální opravu. Celá statika je poškozena a kostel hrozí zřícením. Stříbrný zvon – spolek přátel kostela sv. Václava v Kozojedech u Žlunic usiluje o záchranu výjimečné stavby, a tak na obnovu vypsál veřejnou sbírku.

3. ÚSTECKÝ KRAJ

Rekonstrukce objektu Hlávkova 1203 v Teplicích

Proměna ruiny bývalých jeslí v Teplicích v tzv. Živý dům. Vznikne tak bezpečné zázemí pro děti, mládež i rodiny: doučování, kroužky, nízkoprahový klub pro mládež, poradenství nebo sociální pomoc.

4. JIHOČESKÝ KRAJ

Obnova kulturní památky Starý zámek v Borotíně

5. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

Obnova Boromejské zahrady v Praze

6. KRAJ VYSOČINA

Oprava sochy Panny Marie Bolestné, kašny a kříže v Zahrádce

7. OLOMOUCKÝ KRAJ

Obnova zámku v Dlouhé Loučce

8. PLZEŇSKÝ KRAJ

Oprava varhan v kostele sv. Vojtěcha ve Štáhlavech

9. ZLÍNSKÝ KRAJ

Rekonstrukce kostelů sv. Jiljí a sv. Jana Nepomuckého v Pohořelicích

10. JIHO-MORAVSKÝ KRAJ

Oprava kostela sv. Jiljí ve Vrbici

11. KARLOVARSKÝ KRAJ

Oprava varhan, vitrážových oken a odvodnění kostela sv. Jiří v Bečově nad Teplou

12. LIBERECKÝ KRAJ

Rekonstrukce kostela sv. Michaela archanděla ve Smržovce

13. PARDUBICKÝ KRAJ

Záchrana roubeného výměnku a polygonální stodoly v Čisté u Litomyšle

14. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

Oprava kostela sv. Michaela archanděla ve Vrbně pod Pradědem

Cena redakce

1. MÍSTO

Praha: Obnova Boromejské zahrady

2. MÍSTO

Přerov: Podpora kulturního dědictví našich železnic

3. MÍSTO

Zahrádka na Želivce: Oprava sochy Panny Marie Bolestné, kašny a kříže

Finančně nejúspěšnější sbírky

1. MÍSTO

Obec Čistá: Pořízení a instalace zvonů v kostele sv. Mikuláše
Vybráno: 1 267 355 Kč

2. MÍSTO

Město Králupy: Oprava varhan v kostelích
Vybráno: 940 035 Kč

3. MÍSTO

Obec Družec: Oprava kostela Nanebevzetí Panny Marie v Družci
Vybráno: 920 000 Kč

Martin Stiller

TURISTICKÁ CHATA PRAŠIVÁ V MORAVSKOSLEZSKÝCH BESKYDECH JE V MAJETKU KLUBU ČESKÝCH TURISTŮ. JEDNÍM ZE ZDROJŮ NA JEJÍ OBNOVU BYLY PROSTŘEDKY, KTERÉ SE PODAŘILO SHROMÁŽDIT NA STARTOVAC.CZ.

Marek Skalka

DO REKONSTRUKCE TRATI MLADĚJOVSKÉ ÚZKOKOLEJKY SE PRAVIDELNĚ ZAPOJUJÍ DOBROVOLNÍCI.

Marek Skalka

NA HITHIT.COM SE SE PODAŘILO VYBRAT PROSTŘEDKY NA OPRAVY PRŮMYSLOVÉ ÚZKOKOLEJKY V MLADĚJOVĚ NA MORAVĚ.

Michal Novák

SPOLEČENSKÝ SÁL U ANTOŠŮ V JIRNECH DÍKY ZDAŘILÉ REKONSTRUKCI OPĚT SLOŽÍ VEŘEJNOSTI.

FINANCOVÁNÍ

Zdroje na financování obnovy památek

Jaké jsou možnosti pro financování záchrany památek? Na portálu PROPAMÁTKY pravidelně informujeme o aktuálních dotacích. Veřejným sbírkám a jejich možnostem se věnuje projekt MÁME VYBRÁNO. Tentokrát se však zaměříme na další způsoby financování, které se vlastníkům osvědčily.

Připravujete obnovu památky? Na samém počátku je nutné stanovit rozpočet a zároveň se rozhodnout, jaké bude její další využití, případně jak bude zajištěna následná péče. Oprava, jakkoliv náročná, by přišla vniveč, pokud by se o památku nikdo dál nezajímal. Opět by jí hrozilo postupné chátrání a zánik. Stanovení rozpočtu i dalšího využití objektu zároveň pomáhá při určení nejlepší strategie, jak finance získat, koho zapojit a koho oslovit. U finančně náročných projektů se vyplatí rozdělit opravy na několik etap. Dárce je pak možné informovat o průběhu a završení každé z nich.

Vícezdrojové financování

Stejně jako v dalších oblastech i u kulturního dědictví je nutné vícezdrojové financování. Zapojení více lidí či organizací zároveň zajišťuje potřebnou pozornost. Ať už se rozhodnete o uspořádání veřejné sbírky, požádáte o dotace, získáte štědrý dar mecenáše, větší množství drobných darů, zorganizujete adopci nebo benefiční akce.

Adopce je jedním ze stále častějších způsobů, jak do děje vtáhnout další lidi. Tím, že adoptují varhanní píšťalu, schod rozhledny, kapličku křížové cesty nebo významně přispějí na odlištění zvonu, stávají se součástí komunity, která o památku do budoucna neztratí zájem. Jejich jméno je s ní spojeno napořád, minimálně po dobu její existence.

Podobně benefiční koncerty, výstavy a další akce nejen pomohou vybrat finance, ale zároveň na památku upozorní. Více peněz získá ten, kdo průběžně informuje o vývoji projektu. O tom, co se už podařilo, co ještě zbývá, jaké jsou plány. Přispěvatelé pak mají konkrétní představu, kam jdou darované peníze, a tím, že památku mohou průběžně navštěvovat, vidí změny a většinou rádi přispějí i na další etapy oprav.

Dobrovolnictví

Většina neziskových organizací při obnově památek pracuje na dobrovolnické bázi. Spolky pořádají brigády, společné akce, snaží se zapojit míst-

ní obyvatele nebo příznivce. Opět se tím buduje vztah lidí k danému místu a zároveň takové akce pomohou uspořádat nemalé peníze. Samozřejmě je nutné počítat s tím, že některé práce musí provést odborníci. Ale například vyčistit objekt, pokácet náletové dřeviny, posekat trávu a podobně zvládne i skupina nadšenců.

Existují také organizace, které propojují ty, co pomoc potřebují, s těmi, co by rádi přiložili ruku k dílu. Jednou z těchto organizací je INEX – Sdružení dobrovolných aktivit. Dlouhodobě podporuje péči o historické objekty organizováním workcampů. Dobrovolníci z Česka i ze zahraničí pomáhají při opravách hradů, zámků, sakrálních památek a dalších objektů. Setkání jsou prospěšná pro obě strany, dobrovolníci se mohou seznámit s historií místa i celého regionu.

Další platformou, která je zaměřena na fyzickou pomoc a dobrovolnictví, je například filantrop.cz. Propojuje firmy a místa, kde je třeba pomoci. Jak to funguje? Firmám nabízí netradiční filantropický teambuilding a neziskovým nebo příspěvkovým organizacím pomáhá zrealizovat projekty, na které nemají finanční ani lidské zdroje.

Dárcovské portály

Dárcovských portálů, které mohou zájemci využít, je celá řada. Některé zprostředkují dar, zjednodušují komunikaci jako darujspravne.cz nebo darujme.cz. U jiných si dárce navíc mohou

vybrat odměnu, například na hithit.com, startovac.cz nebo donio.cz.

Každý portál má svá konkrétní pravidla. Některé kroky jsou však společné. Na začátku všeho musí být dobrý nápad. Ten co nejsrozumitelněji formulujete a zaregistrujete se na některém z portálů. Obvykle máte k dispozici tipy, co udělat, jak projekt připravit, aby byl úspěšný. Prostudujete si také projekty vašich předchůdců, není třeba opakovat cizí chyby. Určíte si cíl, částku, jakou chcete vybrat. Dalším krokem je říci o vašem nápadu co nejvíce lidem. Sdílejte ho na sociálních sítích, pište blogy, spojte se s médií, dejte vědět přátelům i kolegům. Nedostatečná propagace projektu je u dárcovských portálů největším kamenem úrazu. Nakonec vyberete částku, kterou jste si stanovili, a vrhnete se do realizace. Samozřejmě nezapomenete předat slíbené odměny všem podporovatelům, kteří vám pomohli splnit vaši vizi.

Portály podporují nejrůznější druhy projektů, obvykle převažují sociálně zaměřené. Když jsme se pokoušeli sestavit přehled úspěšnosti projektů zaměřených na památky, oslovili jsme několik dárcovských portálů, odpověď u všech zněla: „Bohužel, přesnou statistiku o projektech týkajících se přímo památek u nás nevedeme, ale posíláme několik příkladů, které u nás skončily úspěšně.“ A byly to různorodé akce obnov. Sakrální stavby, pomníky, sochy, zvony, zámky, hrad, technické památky a mnohé další.

Na startovac.cz se například povedlo vybrat peníze na opravu gotické branky a vyrobení nových vrat do zahrady, jež obklopuje kostel sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty v Opavě, na obnovu společenského sálu U Antošu v Jirnech nebo na vzkříšení horské chaty Prašivá. Na hithit.com se vybralo dostatek prostředků na historickou průmyslovou úzkokolejku v Mladějově na Moravě, podařilo se oživit zauhlovací věž ve Vratislavicích a vybudovat tam řemeslnou dílnu nebo zachránit zříceninu hradu Vikštejn.

Příběh

Na závěr je dobré připomenout, že nejdůležitější při komunikaci s potenciálními dárce je příběh. Historie památky, život lidí, kteří s ní byli nebo jsou spojeni. Příběh je to, co památku oživuje, vytváří k ní vztah a dokáže upoutat pozornost. ■

Jitka Štindlová

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO MARTIN STILLER, MAREK SKALKA,
MICHAL NOVÁK, AJKA ŠTINDLOVÁ

HISTORICKÝ SNÍMEK TVRZE SE SÝPKOU VE HVOŽDANECH

POHLED NA PRŮBĚH PRACÍ PŘI OBNOVĚ SÝPKY VE HVOŽDANECH

STŘEDOČESKÝ KRAJ

Zázraky v živé kulise dějin

Středočeský kraj je po staletí živou kulisou dějin. At' měly historické události dopady evropské, nebo národní, vždy je pocítil také region středních Čech. Historické dědictví je třeba udržovat živé, jeho doklady je třeba uchránit od zkázy a předávat je dalším generacím. Materiální i nemateriální podstatu kulturního dědictví se snaží udržovat řada soukromých osob, veřejných institucí, obcí, společensky odpovědných právnických osob. Na začátku každého úspěšného příběhu záchrany historického obsahu byla jednoduchá otázka: Proč?

Středočeský kraj

TEXT KATEŘINA PEŠATOVÁ
FOTO STŘEDOČESKÝ KRAJ

Proč opravit objekt, který generace přede mnou zanedbaly a stal se ruinou? Proč most, na kterém hlodá zub času a ani neodpovídá dnešním potřebám dopravy? Proč kostel, když zaniklo farní společenství? Odpověď: Museli jsme to udělat. Z mnoha setkání Středočeského kraje s lidmi, kteří stojí za záchranou a obnovou kulturního dědictví, je zřejmé, že důvod nebývá racionální, ale emocionální a doprovází je přání vrátit památku lidem.

Středočeský kraj zareagoval na znovunalezenou sílu občanské společnosti revitalizovat historické dědictví pilotním dotačním Programem na obnovu památek určených ke společenskému využití. Finance z tohoto programu měly sloužit podpoře navracení památkových objektů spolkovému a společenskému životu obcí. Byly v souladu s doporučením hodnotící komise vypláceny na dvouleté projekty obnovy. Cílem dotačního programu bylo spojit veřejné prostředky v maximálním účinku v jednom čase na jediném místě, proto měly největší naději na záchranu ty památky, u kterých se prokázaly dostatečné prostředky vlastníka, zdroje z evropských i národních dotačních titulů.

Po třech letech už může Program na obnovu památek určených ke společenskému využití představit první výsledky. Podílel se na záchraně sýpky ve Hvoždanech, ze které vzniklo polyfunkční společenské centrum malebně zasazené v brdské krajině. Měl zásluhu

INTERIÉR SÝPKY PO OPRAVĚ

OBNOVENÁ FASÁDA ZÁMKU V PAKOMĚŘICÍCH

na záchraně zámku v Pakoměřicích, který je spojený s historií rodu Nosticů. Tu již nyní připomíná menší interiérová expozice.

Celkovou obnovou díky němu prošla budova mlýnice v areálu vodního mlýna ve Vepřku na Mělnicku, jehož historie sahá až do období renesance, a to včetně technologického vybavení. Může tak v rámci příležitostných prohlídek přiblížit fungování této dřívě v okolí hojně rozšířené technické památky a zároveň vytváří menší zázemí pro setkávání místních obyvatel.

Správné zacílení Programu na obnovu památek určených ke společenskému využití a jeho potřebnost se potvrdila rozhodnutím Středočeského kraje začlenit Program jako součást Středočeského fondu kultury a obnovy památek.

Aby jednotlivé případy šťastných památkových obnov mohly být prezentovány jako příklady dobré praxe, spojil se Středočeský kraj s občanskou společností Cestami proměn, z. ú., která uskutečňuje projekt Má vlast cestami proměn. Cílem projektu je prostřednictvím soutěže dokladů o vzhledu před opravou a po opravě popularizovat péči o veřejný prostor. Každý rok připraví řadu venkovních výstav, které putují i po nejmenších obcích země. Se stejným cílem rozvinul Středočeský kraj také spolupráci s Nadací ABF, která pořádá tradiční soutěž Stavba roku Středočeského kraje. S pochopením poroty jsou oceňovány nejen novostav-

by, ale také úspěšné konverze památkových objektů na novou funkci.

Obnovovat a udržovat živé kulturní dědictví není jednoduchý úkol. Vyžaduje energickou osobnost, široký rozhled, finance, schopnost předat širší společnosti odkaz, vytrvalost a konečně

také vzácné umění spojovat lidi u jednoho cíle. Je štěstím Středočeského kraje, že i při počtu téměř čtyři a půl tisíce nemovitých kulturních památek na svém území dorůstají stále nové osobnosti ochotné a schopné věnovat se navracení kulturního dědictví společnosti. ■

HAVARIJNÍ STAV MLÝNICE VE VEPŘKU

BOČNÍ POHLED NA OBNOVENOU MLÝNICE

ŠTÍTOVÁ STRANA BAROKNÍ MLÝNICE

OBNOVENÝ INTERIÉR MLÝNICE VE VEPŘKU

ŽIŽKŮV DVOREC NA FYZICKÉM MODELU, KTERÝ JE V SOUČASNÉ DOBĚ VYSTAVEN V EXPOZICI V PAMÁTNÍKU.

STAVBA OBYTNÉHO DOMU V ŽIŽKOVĚ DVORCI NA SNÍMKU Z DRONU

JIHOČESKÝ KRAJ

Archeoskanzen Trocnov

Výstavba archeoskanzenu v areálu národní kulturní památky Rodiště Jana Žižky v Trocnově je významným investičním počinem Jihočeského kraje. Celý projekt postupné revitalizace trocnovského památníku, který je ve správě Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, započal obnovou expozice Památníku Jana Žižky, následovala příprava a realizace výstavby archeoskanzenu a jako poslední etapa se chystá výstavba návštěvnického a edukačního centra se související infrastrukturou.

TEXT IVAN NÁPRSTEK
FOTO JIHOČESKÝ KRAJ

Cílem je především snaha vybudovat v dojezdové vzdálenosti od krajského města volnočasový areál nejen pro rodiny s dětmi s výrazným edukačním potenciálem a významným bonusem kulturněhistorického kontextu tohoto místa, které je tradičně ve společnosti vnímáno jako pravděpodobné rodiště husitského válečníka Jana Žižky.

Původní myšlenka na vytvoření hypotetického Žižkova dvorce byla akcelerována v roce 2015 zapojením Odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Jihočeského kraje do projektu I-CULT. Ten je zčásti financován Evropským fondem pro regionální rozvoj v rámci Programu přeshraniční spolupráce INTERREG V-A Rakousko – Česká republika. V roce 2018 byl projekt schválen Řídícím orgánem jako projekt Jihočeského kraje Mezinárodní kulturní platforma I-CULT.

Koncepce archeoskanzenu

V roce 2017 byl investorem osloven profesor Jiří Škabrada, přední český odborník na lidovou architekturu a historické konstrukce. Ten připravil v roce 2017 koncepci archeoskanzenu ve spolupráci s architektem Petrem Chotěborem, odborníkem na středověká feudální sídla. Projektovou dokumentaci archeoskanzenu zpracoval následně ve spolupráci s profesorem Škabradou architekt Petr Dostál, který se zabývá rekonstrukcemi historických staveb.

Návrh hlavní stavby celého archeoskanzenu, Žižkova dvorce, vychází z výsledků archeologických výzkumů, poznatků z oblasti vývoje lidové architektury, studia středověké ikonografie i písemných pramenů. Jan Žižka pocházel z prostředí chudších zemanů, tedy nejnižšího stupně tehdejší šlechty. Pro stavby v této sociální úrovni platilo kvalitativní kritérium „o něco lepší než selské“. Název dvorec, který

VYSOKÁ STODOLA V ŽIŽKOVĚ DVORCI JE POKRYTÁ SLAMĚNÝMI DOŠKY.

UKÁZKA DOBOVÝCH ŘEMESEL V RÁMCI DOPROVODNÝCH WORKSHOPŮ

se pro takové areály užívá, představuje zemědělskou usedlost ve stupni vybavení, k němuž bohatší sedláci dospěli o něco později, a to zhruba v 16. – 17. století.

Původně bylo uvažováno, že dvorec bude navržen na základě poznatků, které poskytují archeologicky zdokumentované poznatky dvou historických dvorců přímo v Trocnově. Na základě nepřesvědčivé historické interpretace těchto lokalit však bylo rozhodnuto, že návrh bude vycházet z analogií v širším rozsahu. V jižních Čechách existuje pro sociální kategorii mezi zemany a bohatými sedláky specifický srovnávací materiál ve dvorcích několika malých vesnic mezi Zlatou Korunou a Kameným Újezdem (tzv. Kouty) s větším počtem zachovaných domů i hospodářských staveb jen o málo mladších, než je námi sledované období (Krnín, Radostice, Čertyně a další).

Z důvodu pochopení sociální různorodosti středověké vesnice je žádoucí kvůli srovnání se zemanským dvorcem prezentovat i příbytky dalších nižších – poddanských vrstev tehdejších venkovanů. V sousedství dvorce bylo tedy navrženo seskupení tří menších areálů – selské usedlosti, drobného chalupnického hospodářství a domku bezzemka. Takovéto sociální rozvržení poskytuje minimální, ale reprezentativní ukázkou rozvrstvení vesnických obyvatel a tím i možnost naznačit stupnici typologického a konstrukčního formování jejich staveb.

Pro uspořádání celku byla využita logická vazba domku a dvorce. Domkář odkázaný obživou (kromě řemesla) na službu ve dvorci bydlí nejbližší. Tím se – v určitém odstupu navozujícím představu návesní plochy – jeví jako logické seskupení poddanských areálů ve směru od dvorce v pořadí domek – chalupa – usedlost. Takovéto uspořádání podporuje i skutečnost, že objekty chudších obyvatel se na vesnicích umísťovaly ve vazbě na usedlosti směrem do návesních ploch.

Uspořádání objektů ve dvorci a selské usedlosti je podřízeno pravidlům odpozorovaným v tradičním vesnickém prostředí. Zde měl hlavní slovo v uspořádání dvora dům, resp. vztah jeho typologického schématu vůči světovým

UKÁZKA DOBOVÝCH ŘEMESEL V RÁMCI DOPROVODNÝCH WORKSHOPŮ

stranám, provozním komunikacím a veřejnému prostoru. Podélná vstupní strana domu, obrácená vždy do chráněného prostoru dvora, směřovala pokud možno na nejvíce osluněnou jižní stranu. Ze dvou navazujících možností pro směřování čelní strany domu se preferovala strana východní. Protože možnost volby optimálního řešení bylo třeba vyhradit dvorci, byl jeho dům směřován svou podélnou osou zhruba ve směru V–Z s jižním zápražím, s cílem s obytnými místnostmi směřujícím na východ k veřejnému prostoru.

Doprovodné aktivity

Na stavbu a provoz Archeoskanzenu Trocnov je projektově navázáno mnoho doprovodných aktivit a výstupů. V areálu Památníku Jana Žižky z Trocnova proběhl již v roce 2018 a 2019 archeologický průzkum celého území včetně geofyzikálního, magnetometrického a palynologického výzkumu. V roce 2020 byl rovněž dokončen stavebně-historický průzkum stávajícího památníku, tedy bývalého vrchnostenského dvora.

V rámci realizace projektu I-CULT proběhla v roce 2019 a 2020 v areálu Památníku Jana Žižky z Trocnova řada doprovodných akcí pro širokou veřejnost, které se zaměřily na stavební techniky, řemesla a život ve středověku. Realizován byl i digitální a fyzický model archeoskanzenu, umístěný nyní v expozici či informační a interaktivní tabule. Celou stavbu průběžně dokumentuje časosběrný filmový dokument. ■

HRAD VÍZMBURK – PROVIZORNÍ ZASTŘEŠENÍ

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO V NOVÉM MĚSTĚ NAD METUJÍ

HORSKÝ ROUBENÝ DŮM ČP. 18 VE VELKÉ ÚPĚ II – PEC POD SNĚŽKOU

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Inspirace a poděkování: ocenění péče o památky

Královéhradecký kraj se v letošním roce připojil k dalším regionům, které oceňují nezištnou práci dobrovolníků věnujících se obnově památek. První ročník „památkové ceny“ má tři pozoruhodné vítěze.

Cena za příkladnou realizaci obnovy architektonického dědictví v Královéhradeckém kraji, významný počín a dlouhodobý přínos památkové péči v Královéhradeckém kraji, a pravidla pro její udělení byly schváleny radou kraje v prosinci 2020. Ještě mimo od-souhlasená pravidla se v tomto roce uskutečnil „nultý“ ročník, kdy bylo vedením kraje uděleno ocenění Komitétu pro udržování památek z války roku 1866, z. s., a to za významný počín a dlouhodobý přínos památkové péči na území Královéhradeckého kraje. Záslužná činnost komitétu má již více než stoletou tradici, výběr vhodného kandidáta na první ocenění nebyl tak v tomto případě rozhodně náhodný.

V letošním roce proběhl již v souladu se schválenými pravidly první ročník

uvedené ceny. Dle těchto pravidel může nominaci na držitele ocenění podat jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, a to vždy od 1. ledna do 28. února příslušného roku. Nominace se podává na tiskopisech umístěných na webových stránkách kraje. Navržený kandidát s ní musí souhlasit.

Cena se uděluje ve dvou hlavních kategoriích, přičemž každá kategorie se skládá ze dvou podkategorií. V kategorii první je cena udělována za obnovu nemovité kulturní památky, případně stavby nacházející se na území památkové rezervace či památkové zóny v Královéhradeckém kraji. Podkategoriemi jsou Stavební obnova a Restaurování. Obnova, ať už se jedná o stavební obnovu, či restaurování, musí proběhnout v souladu se závazným stanoviskem a pod dozorem příslušného orgánu státní památkové péče, musí se odehrát v kalendářním roce, za který je cena udělována, a musí vykazovat vysokou kvalitu provedení, mimořádnou historii či zvláštní a citlivý přístup vlastníka.

V kategorii druhé je cena udělována za významný počín a dlouhodobý přínos památkové péči na území kraje, a to v podkategorii Iniciativní přístup k záchraně a obnově konkrétního objektu nebo skupiny objektů a za dlouhodobou cílenou činnost popularizační, přednáškovou, publikační apod. Jednotlivé nominace jsou posouzeny odbornou komisí, které předsedá člen rady Královéhradeckého kraje s gescí pro kulturu a památkovou péči.

Celkem bylo v letošním prvním roce do konce stanoveného termínu doručeno 16 nominací, přičemž tři z těchto nominací nebyly úplné, a proto musely být vyřazeny. Odborná komise tak následně posuzovala 13 nominací, které byly podány do tří podkategorií (do podkategorie Restaurování nebyla podána žádná nominace). První ocenění byla předána na slavnostním setkání, které se uskutečnilo 16. června v Muzeu východních Čech. Tři vítězové si z rukou radní pro kulturu a památkovou péči, Martiny Berdychové, odnesli finanční odměnu ve výši 50.000,- Kč, grafický list a certifikát.

LAUREÁTI

Za stavební obnovu nemovité kulturní památky získala ocenění Eva Kočová, které se podařilo úspěšně opravit horský roubený dům východních Krkonoš z roku 1841. Dům čp. 18 ve Velké Úpě s velkým zadním seníkovým vikýřem a s tradičním půdorysným uspořádáním komorochlévního typu byl v dezolátním stavu. V roce 2012, kdy Eva Kočová dům získala, se vlivem dlouhodobé neúdržby a zatékání do konstrukce krovu zřítla střecha. Původní dřevěná konstrukce dřevníku a trámy v hospodářské části byly nevhodným způsobem nahrazeny silikátovými tvárnicemi. Nejprve byla obnovena konstrukce krovu v kopii původního, následoval seníkový vikýř a oba štíty chalupy s tradičním šindelovým spojem. Byla provedena tesařská oprava roubené konstrukce a odstraněny novodobé zásahy. Díky Evě Kočové byla hodnotná stavba zachráněna doslova v poslední chvíli.

Za iniciativní přístup k záchraně a obnově konkrétního objektu si cenu odnesl Spolek pro záchranu kaple sv. Jana Nepomuckého v Novém Městě nad Metují. Vrcholně barokní kaple sv. Jana Nepomuckého z let 1736–1738 byla vystavěna na Horském předměstí, údajně na místě českobratrské modlitebny. Nejen vzhledem ke své poloze mimo vlastní historické centrum města se tato jednoduchá stavba obdélného půdorysu dochovaná velmi autenticky s řadou kvalitně provedených původních barokních detailů a prvků, včetně vybavení interiéru, ocitla poněkud stranou zájmu

SPOLEČNÉ FOTO VŠECH NOMINOVANÝCH NA CENU PAMÁTKOVÉ PÉČE A NA PLAKETU ZA PÉČI O VÁLEČNÉ HROBY SPOLU S MARTINOU BERDYCHOVOU A IMRICHEM VETRÁKEM Z MINISTERSTVA OBRANY

veřejnosti. Manželům Hojným však nebyl další osud stavby lhostejný, neboť dobrovolná péče o kapli má v jejich rodině již dlouhou tradici. S podporou přátel založili spolek, který barokní stavbu včetně vybavení koupil a zahájil nezbytné opravy. Po zabezpečovacích pracích nyní připravují komplexní obnovu. Jen díky jejich aktivitám zůstává zachována památková hodnota kaple a barokní stavba je postupně zapojoována do života města.

Za dlouhodobou cílenou činnost popularizační, přednáškovou a publikační byl oceněn Jaroslav Balcar. Ocenění získal za svou dlouhodobou, systematickou a nezištnou činnost pro záchranu, obnovu a propagaci státního hradu

Vízmburk. Stavba odkrytá archeology začala bez dalšího zajištění opět chátrat. Jaroslav Balcar je od roku 2008 aktivním členem Sdružení pro Vízmburk, z. s., a od počátku se velmi iniciativně zapojil do záchraně unikátního objektu, která byla nedávno úspěšně dokončena. Vedle vlastní obnovy hradu se věnuje aktivní propagaci památky. Mimo jiné inicioval tradici novodobých Vízmburských slavností připomínajících založení hradu Tasem z Vízmburka, v havlovické škole otevřel historickou expozici a vytvořil na hradě průvodcovskou službu. Díky němu se tak tento dříve zcela zapomenutý a později znovu objevený hrad stal vyhledávaným cílem návštěvníků Královéhradeckého kraje. ■

CENU PŘEBÍRÁ MIROSLAV SUCHÝ

CENU PŘEBÍRÁ LUDĚK HOJNÝ

CENU PŘEBÍRÁ EVA KOČOVÁ

CENU PŘEBÍRÁ JAROSLAV BALCAR

ZÁMEK CHROPYNĚ

KROMĚŘÍŽ V SOUKOLÍ DĚJIN 1848–1948

HISTORIE UKRYTÁ POD DLAŽBOU MĚSTA

POKLADY STARÉ PŮDY

ZLÍNSKÝ KRAJ

Švabinský i Ječmínek jsou k vidění na Kroměřížsku

Muzeum Kroměřížska sídlí v samém srdci Kroměříže v historickém domě na Velkém náměstí, původně tzv. Vrchnostenském domě. Dnešní podoba pochází ze druhé poloviny 60. let 17. století, kdy budovu přestavěl olomoucký biskup Karel II. z Lichtensteinu-Castelcornu (1664–1695), a to jak pro potřeby své vlastní, tak i Metropolitní kapituly u svatého Václava v Olomouci. Návštěvníci mohou budovu projít doslova od sklepa po půdu.

TEXT A FOTO: MUZEUM KROMĚŘÍŽSKA

V historickém sklepení se nachází expozice **Historie ukrytá pod dlažbou města**. V tomto atraktivním prostředí jsou k vidění doklady každodenního života obyvatel Kroměříže od pravěku až do konce 17. století – například nálezy z odkrytých odpadních jímek a studní, středověká keramika, sklo, doklady jídelníčku a hygieny, ale také mučící

nástroje a doklady útrpného práva a v neposlední řadě i zbraně z období třicetileté války. Vystaven je model města, středověká hrnčířská pec s dílnou hrnčíře, černá kuchyně měšťanského domu, středověká odpadní jímka a skutečný, více než tři století starý dřevěný vodovod objevený pod dlažbou jedné z kroměřížských ulic. Informace jsou k dispozici na dotykových obrazovkách formou nabídkových audiovizuálních programů.

V hlavní budově muzea je umístěn i **Památník Maxe Švabinského**, který patří mezi nejvýznamnější kroměřížské rodáky. Jeho dílo je možné obdivovat v šesti sálech, v nichž je představen jako autor řady obrazů, grafických listů, tvůrce monumentálních forem ztvárněných v podobě mozaiky nebo vitráže, ale i poštovních známek a bankovek.

Procházku novějšími dějinami nabídne **Kroměříž v soukolí dějin 1848–1948**. Jejím ústředním motivem je hledání identity malého města na pozadí velkých dějinných událostí. Návštěvníci se dozvědí mnoho zajímavostí – čím bylo osvětleno centrum města v době konání sněmu, jak vypadala slavobrána, která vítala císaře Františka Josefa I., jeho ženu Alžbětu a ruského cara Alexandra III., či kdo z občanů Kroměříže se účastnil vylovení v Normandii.

V **Strážcích času** představuje každý exponát spojení umění, řemeslné zručnosti a mechaniky. Zájemci zde najdou rozměrné solitérní exponáty,

mezi něž patří unikátní „časostroj“ sestavený roku 1929 bednářem Janem Linduškou, který má osm rozdílných ciferníků. Je opatřen také kalendářem. Rok je však rozdělen na 13 měsíců, 13. měsíc se jmenuje marsinec. K dispozici je i reálné znázornění funkce slunečních hodin.

Nejnovější expozici, **Poklady staré půdy**, najdou turisté ve zrekonstruovaných podkrovních prostorách. Na přípravě se podíleli nejen obyvatelé města Kroměříže, ale i lidé z blízkého okolí, kteří na výzvu autorů přinesli do muzea zapomenuté či neobvyklé předměty objevené na půdách nebo ve sklepech. Návštěvníky vtáhne do světa fantazie, který je umocněn autentickým prostorem se zachovalými trámy, temnými zákoutími a záhadnými dvířky. Přichází doputují z reálného světa do říší literárních a filmových hrdinů – ocitnou se například u Malého prince, moudrého Aslana nebo si mohou vyzkoušet Alenčinu cestu králičí norou.

Poslední tři jmenované expozice vznikly jako součást projektu Muzeum Kroměřížska, p. o. – Revitalizace budov a expozic, který se uskutečnil v letech 2015–2020. V rámci stavebních prací byly mimo jiné vybudovány nové výstavní prostory, vstup s recepcí a zázemím pro návštěvníky a zajištěno lepší zabezpečení sbírek.

Návštěvníci mohou zavítat i do dalších objektů muzea. Několik kilometrů od Kroměříže je **Muzeum v přírodě Rymice**,

kteří nabízí atmosféru dávno zašlých časů. Vesnická stavení rekonstruovaná v 70. letech 20. století představují způsob bydlení a hospodaření v této části Moravy v posledních dvou staletích. Zájemci si prohlédnou kovářskou dílnu s výhní, kovářským náradím a se zařízením na kování krav, sedlářskou dílnu nebo větrný mlýn. Součástí areálu je renesanční tvrz, kterou vlastnil i slavný vojevůdce z doby třicetileté války Albrecht z Valdštejna. K tvrzi přináleží

VĚTRNÝ MLÝN VELKÉ TĚŠANY

MUZEUM V PŘÍRODĚ RYMICE

hospodářský dvůr a sýpka, které dokládají vrchnostenské hospodaření na Moravě. V současné době je v Rymicích realizován projekt revitalizace hospodářského dvora, který byl v havarijním stavu. V něm bude umístěna nová expozice Od kvásku ke klásku a etnografický a archeologický depozitář. Objekt bude v provozu od jara 2022. Oba zmíněné projekty revitalizací proběhly díky programu IROP.

Ve **Velkých Těšanech** se nachází **větrný mlýn**, jenž byl v roce 2014 prohlášen za národní kulturní památku. Jedná se o dvoupatrový větrák, přibližně čtvercového půdorysu, který náleží k typu větrných mlýnů zvaných sloupové, beraní nebo německé s celodřevěnou otočnou konstrukcí.

S legendárním hanáckým králem Ječmínkem, který spí v Ječmínkově sále v noze stále prostřeného stolu, je spojen **Zámek Chropyně**. K vidění jsou historické sály, především rytířský s velkou sbírkou chladných i palných zbraní z třicetileté a následných tureckých válek. Je zde i připomínka života a díla chropynského rodáka, kubistického malíře Emila Filly (1882–1953).

„Návštěvu Muzea Kroměřížska a objektů, které spravuje, je možné spojit s návštěvou Arcibiskupského zámku a zahrad, zapsaných na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, a strávit zde příjemný týden,“ zve Zuzana Fišerová, radní Zlínského kraje pro kulturu a školství. ■

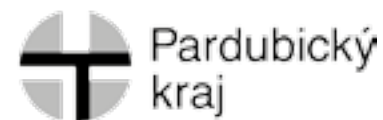

ZÁPADNÍ ČÁST NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY ZÁMEK PARDUBICE S OPEVNĚNÍM

PARDUBICKÝ KRAJ

Odvaha současnosti a ochrana minulosti

Pardubický kraj při rekonstrukci pardubického zámku vykročil ze stínu konzervativního přístupu české památkové péče. V roce 2021 končí první etapa rozsáhlé obnovy zámeckého areálu, jejíž součástí byla i zdařilá architektonická intervence do historického objektu. V podobném duchu chce investor pokračovat i v dalších projektech. Ke spolupráci už dříve přizval přední české architekty zvůných jmen.

TEXT TOMÁŠ LIBÁNEK, ZUZANA NOVÁKOVÁ,
MILAN NOVÁK
FOTO LUDĚK VOJTĚCHOVSKÝ

Po obnově pardubického zámku se v hmotě hospodářských budov tyčí dva nové štíty střech, pod nimiž se ukrývají zbrusu nové moderní výstavní sály Východočeského muzea v Pardubicích, jehož příběh je s areálem spjat už více než 100 let. Střechy jsou odvozeny od dřívě zaniklého architektonického uspořádání jako elegantní vstup nového do starého. Navíc návštěvníci, kteří se procházejí po zámeckých valech, mají dojem, že střechy byly v areálu od nepaměti.

Předpoklad pro vstup současné architektury do převážně goticko-renesan-

VIZUALIZACE NOVÉHO SPOLEČENSKÉHO SÁLU DLE EVY JIŘIČNÉ, ATELIER AI – DESIGN, S.R.O.

čních objektů byl umožněn především tím, že se na mnoha místech nedochovály původní intaktní konstrukce. Totiž z původní nevýhody poškození památky, jež bylo smutným mementem komunistického režimu, se podařilo udělat výhodu. Tam, kde to je možné, se kraj společně s muzeem snaží umožnit vstup moderní architektury. Předpokladem pro rozvoj ovšem byla samotná záchrana objektu v 90. letech minulého století.

Na druhou stranu hodnotné části pardubického zámku vlastní i správce úzkostně chrání. Proto také v nedávné době odklonili společenský život z rytířských sálů, které jsou známy především pro rozsáhlý soubor raně renesančních figurálních nástěnných maleb. Tyto na první pohled viditelné změny nejsou ale možné bez širších koncepčních úvah, jež v sobě integrují řadu přístupů – architekturou počínaje a promyšleným společenským využitím konče.

Prostor pro architektky

Pardubický kraj v době, kdy se připravovaly rozsáhlé investice v oblasti muzejnictví a památkové péče za podpory evropských fondů, postupně dospěl k závěru, že je nutné pro zámek připravit podrobnou koncepci architektonické prezentace památky a jejího rozvoje tak, aby bylo co nejefektivněji využito finančních zdrojů. Nad přípravou generelu rozvoje se na pozvání náměstka hejtmana pro kulturu Romana Líneka sešli architekti Ladislav Lábus, Josef Pleskot a Petr Všetečka.

PARDUBICKÝ KRAJ JAKO VLASTNÍK OBNOVUJE S POMOCÍ EVROPSKÉ UNIE KRÁSY RENESANČNÍHO PALÁCE.

„V materiálu, který vzešel z této hvězdné dílny, se podařilo snoubit potřeby muzea se společenskou funkcí, prezentací památky a její ochranou. V rámci společenského života došlo k definování celého jednoho křídla zámeckého paláce tak, aby byla uspokojena společenská poptávka Pardubic i regionu. Jedná se o severní křídlo zámku, které bylo lhostejností komunistické nomenklatury zasaženo snad nejvíce. V roce 1977 se v něm nad druhým patrem zřítily stropy,“ poznamenal náměstek hejtmana Roman Línek.

Byť je dnes zámek v relativně dobré kondici, památkově hodnotné konstrukce jsou v této části nenávratně pryč. „Proto jsme se nebáli oslovit i přední českou architektku Evu Jiříčnou a požádat ji o její autorský příspěvek do těchto společenských prostor. V roce 2020 vznikla v jejím ateliéru studie, která mimo jiné opět prokázala, že ze smutné nevýhody se dá vytvořit vzcná výhoda,“ dodal Línek.

Jiříčná připravila architektonický návrh propojení druhého a třetího patra severního křídla paláce impozantním točitým schodištěm, jež se prezentuje, jak jinak, elegantní kombinací skla a oceli.

V návaznosti na generel rozvoje pardubického zámku schodiště propojuje společenský sál ve třetím nadzemním podlaží s reprezentativním foyer v druhém nadzemním podlaží. K této pozoruhodné architektonické intervenci by mělo dojít až v další etapě obnovy zámku v roce 2023. Tam se také bude odehrávat společenský život v srdci Pardubic, kam už dnes zve muzeum na divadlo, hudbu a další rozličné akce.

Návrat Pernštejnů

Ale nepředbíhejme. Vraťme se k letos dokončené stavbě. Projekt byl financován z rozpočtu Pardubického kraje a Integrované výzvy ITI v rámci Integrovaného regionálního operačního programu Evropské unie. Obnova v sobě zahrnovala řadu témat.

Na prvním místě byla památková obnova zámku včetně restaurátorských prací a stavebnětechnická obnova včetně rozsáhlé rekonstrukce sítí. Na tyto části pak navázalo zpřístupnění dřívě zapovězených prostor, vytvoření několika nových stálých expozic a prohlídkového okruhu. A to vše za předpokladu nového pojetí prezentace zámku jako významné renesanční památky.

Už v roce 2020 byla dokončena nová expozice českého ateliérového skla, která pak v následujícím roce získala prestižní ocenění v Národní soutěži muzeí Gloria musaealis. Po otevření expozice následovalo otevření nových výstavních sálů v hospodářských budovách. V letošním roce bude pro návštěvníky připravena expozice numismatiky.

Vrcholem rekonstrukce je zpřístupnění zámeckého prohlídkového okruhu, který v Pardubicích doposud chyběl. Ten strhujícím a neotřelým způsobem po 500 letech oživí příběh šlechtického sídla, jehož hlavní dějství bude rámováno lety 1491 a 1560, kdy ve městě na soutoku Labe a Chrudimky působili páni z Pernštejna. Na pardubickém zámku se po pánech zubří hlavy nedochoval žádný mobiliář. Prohlídkový okruh se tedy především opírá o zámek jako takový, přičemž s ním pracuje jako s exponátem. Zároveň v instalaci dochází k citlivému dialogu mezi současným pojetím a renesancí, což se snad nejvíce zrcadlí v díle malíře Petra Nikla, který pro expozici pojednal portréty příslušníků rodu Pernštejnů do jejich rodové galerie ve Sloupovém sále. ■

HORNÍ POLICE

LIBERECKÝ KRAJ

Poutní stezka VIA SACRA

Poutní stezka VIA SACRA je cestou vedoucí po jedinečných sakrálních stavebních památkách a uměleckých pokladech evropského rozměru. Dokládá stavební mistrovství starých barokních stavitelů, je průvodcem po poutních areálech, kostelech, klášterech a kaplích s jejich unikátními oltáři, postními plátny či ekumenickými centry. VIA SACRA spojuje tři země a 20 zastavení rozestých především v oblasti dnešního Trojzemí na území České republiky, Německa a Polska.

VIA SACRA není poutní cestou v tradičním historickém slova smyslu. Je záměrně vytvořenou stezkou s jasným cílem zcela přirozeného návratu ke starým poutním místům, která byla mnohdy zapomenuta. Jednotlivá zastavení mají svoji vysokou náboženskou, sakrální a historicko-architektonickou hodnotu. To je jejich společným rysem, který je propojuje v jednu smysluplnou duchovní cestu.

TEXT VLADIMÍR FIALA

BAROKNÍ ZAHRADA V LIBERCÍ, MOROVÝ SLOUP

Na jedné straně kontinuálně pokračují ve své tradici jako místa pro setkávání věřících, která slouží křesťanům k modlitbám a bohoslužbám. Na straně druhé nabízí prostor, který i vyložené nenábožensky založeného člověka může svojí atmosférou inspirovat k zastavení a zamyšlení. V neposlední řadě VIA SACRA chce přilákat i běžného návštěvníka bez vysokých nároků, který jen hledá krásná místa k odpočinku a poznání jako běžný turista a rád si přitom od místního průvodce nechá vyprávět dávné a strhující příběhy, jež se vážou k mnohdy velmi pohnuté historii místa uprostřed kulis úžasných barokních staveb.

Stezka VIA SACRA má svůj předobraz v minulosti zdejšího regionu. Je starobylá a zároveň zcela nová. Před staletími byla součástí významné královské obchodní a poutní cesty Via Regia, která vedla přes Horní Lužici, Dolní Slezsko a severní Čechy. Trasa vedoucí mezi Lubán (Lauban) a Kamenec (Kamenz) je zároveň součástí historické svatojakubské cesty z Kyjeva do Santiaga de Compostela. Současná turistická trasa oživuje tyto staré kupecké a poutní stezky.

VIA SACRA vypráví také o tom, jak pomocí zachovat duchovní a historický odkaz našich předků a vrátit alespoň část tohoto kulturního dědictví minulosti opět do povědomí lidí. Zastavení nejsou jen hmatatelnou vzpomínkou na předky a jejich, především barokní, podobu spirituality. Jsou také živým

dědictvím, které si v dnešní době nachází nové podoby využití v rychle se měnících společenských kontextech. Lokálně je vyjádřením touhy nalézt si opět své místo na mapě zdejšího regionu. Turisté jsou nabaženi návštěvami po hradech a zámcích, proto se nabídka začíná zaměřovat i jinými směry.

Vedle toho má i další, a sice ekonomický cíl – využít potenciál kraje s jeho bohatstvím a vytvořit koncepci nového autentického turistického produktu, který podpoří skrze cílené marketingové aktivity místní ekonomiku a cestovní ruch a stane se dobrým tipem pro turisty z celé Evropy. Z těchto a dalších důvodů se proto myšlenka poutní cesty transformovala do konkrétní podoby. Jako nová turistická trasa pro pěší poutníky a cyklisty je postupně budována a propagována v rámci projektu č. 100279636 VIA SACRA – příspěvek k zachování a propagaci společného kulturního dědictví spolufinancovaný z prostředků Evropské unie – Evropského fondu pro regionální rozvoj, Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020. Na českém území má osm zastavení, které svým návštěvníkům nabízí mnoho nádherných sakrálních památek – kostel Navštívení Panny Marie v Hejnicích, baziliku sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí, kapli sv. Anny v Mnichově Hradišti, Johanitskou komendu v Českém Dubu, Loretánskou kapli v Rumburku, klášter v Broumově, poutní areál v Horní Polici a kostel Nalezení sv. Kříže s barokní zahradou v Liberci.

LIBERECKÉ ZASTAVENÍ VIA SACRA

Celému baroknímu areálu dominuje kostel Nalezení sv. Kříže, který je považován za jediný dochovaný barokní chrám z 18. století v Liberci s cenným původním rokokovým vybavením. Kostel byl postaven v letech 1753–1761 na místě staršího hřbitovního kostela. Hlavní oltář zdobí obraz

sv. Heleny od F. X. Palka a dřevěná socha piety Matky Boží Bolestné z roku 1506. Nad sakristií je umístěna Kopschova knihovna, tedy první veřejná knihovna v Liberci. Stavební materiál poskytl zdarma kníže Filip Gallas, vnitřní vybavení nechali zhotovit na své náklady cech soukeníků, rodina hraběte Gallase a další dárci.

Přímo v zahradě se tyčí zrestaurovaný mariánský sloup z dílny významného sochaře Matyáše Bernarda Brauna, postavený jako poděkování za záchranu před morem roku 1680. Samotný barokní morový sloup pochází z roku 1717 a původně stával na dnešním Sokolovském náměstí. Při přestavbě náměstí byl přemístěn ke kostelu Nalezení sv. Kříže. Sloup je zdoben sochami světců sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána, sv. Šebestiána, sv. Rocha a Panny Marie. Památku v roce 2018 opravil restaurátor Radomil Šolc. Dále zde návštěvník nalezne křížovou cestu z roku 1760; původně stála na Keilově vrchu. Roku 1760 byla cesta přenesena do barokní zahrady u kostela Nalezení svatého Kříže. V letech 1854–1855 bylo upravováno okolí kostela a obrazy na dřevě byly nahrazeny obrazy malovanými na plechu. Ty se ale brzy poškodily, proto byly v roce 1887 vystřídány měděnými obrazy. Křížová cesta byla posvěcena 28. září 1888. V roce 1982 obrazy opět obnovil Petr Hartig z Liberce.

V rohu zahrady se nachází kaple Božího hrobu z roku 1772 jako kopie kaple stojící uprostřed Chrámu Božího hrobu v Jeruzalémě. Kaple byla dlouhá léta v havarijním stavu, v minulém roce prošla kompletní přestavbou a nyní už z dálky září novotou. Mariánský sloup byl restaurován z výše zmíněného projektu, na opravu Božího hrobu přispěly svými prostředky statutární město Liberec a Liberecký kraj. ■

Další informace ke stezce Via Sacra najdete na www.via-sacra.info.

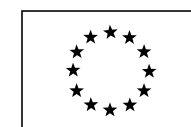
KOSTEL SV. TŘÍ KRÁLŮ S KAPLÍ SV. ANNY

KOSTEL NALEZENÍ SV. KŘÍŽE V LIBERCÍ

BAZILIKA MINOR V JABLONNÉM V PODJEŠTĚDÍ

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung. Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar. Interreg V A / 2014–2020

PROJEKT MÁME VYBRÁNO MAPUJE VEŘEJNÉ SBÍRKY A DALŠÍ MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ PAMÁTEK V ČESKÉ REPUBLICE.

Součástí projektu je konference,
jejíž jedenáctý ročník se uskuteční v květnu 2022
v dominikánském klášteře v Praze.

www.mamevybrano.cz

Institut pro památky a kulturu, o.p.s., je nezisková organizace, která provozuje portál PROPAMÁTKY, pořádá konference, realizuje projekt MÁME VYBRÁNO, nabízí poradenství při financování projektů v oblasti obnovy památek a představuje zajímavá místa v rámci putovní výstavy. Institut je sociální podnik a zaměstnává lidi, kteří se vzhledem ke své zdravotní situaci obtížněji uplatňují na trhu práce. Zachovává k nim individuální přístup a respektuje jejich potřeby.

Tento bulletin byl vydán ve spolupráci s:

Bulletin MÁME VYBRÁNO

Ročník 6

© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Editor: Jan Štifter

Redakce: Dagmar Koželuhová, Alena Volfová

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Štunc

E-mail: mamevybrano@instituteu.cz